

Oponentský posudok na habilitačnú prácu PaedDr. Evy Stranovskej, PhD.
Psycholingvistika: Determinanty osvojovania si a učenia sa cudzieho jazyka
a kultúry

Interdisciplinarita ako jeden zo základných atribútov zmeny paradigmy vedeckého výskumu v intenciách T.Kuhna sa z aspektu lingvistiky ako ontologického základu osvojovania si cudzích jazykov primárne reflektovala v psycholingvistike. Napriek tomu existuje ešte celý rad nepreskúmaných aspektov, ktoré by nesporne prispeli k zefektívneniu cudzojazyčnej výučby, predovšetkým v podmienkach inštitucionálneho vzdelávania.

V tomto kontexte považujem habilitačnú prácu Evy Stranovskej – vydanú v podobe monografie (celkový rozsah 315 strán, vrátane úvodu, záveru a rozsiahlej bibliografie) za unikátnu publikáciu, pretože nielen komplementárne prepája lingvistické a psychologické prístupy k nadobúdaniu cudzojazyčnej rečovej kompetencie, ale aj selektívne vyberá, detailne analyzuje a experimentálne skúma také psychologické determinanty, ktoré bezprostredne ovplyvňujú spôsob i kvalitu osvojovania si a učenia sa cudzieho jazyka.

Celková štruktúra práce je prehľadná a logická. Tvorí ju päť, vnútorne bohato členených kapitol. Z koncepčného hľadiska sa predložená monografia delí na dve časti, ktoré funkčne mapujú tenzívno-detenzívny oblúk vedeckého výskumu: teoretické východiská – empirické overenie v praxi. V teoretickej časti triedi autorka variabilnosť odborných náhľadov na danú problematiku tak, že ilustrujú rôzne prizmy pohľadu a vo svojej syntéze podávajú ucelený obraz na predmet autorkinho vedeckého záujmu. V úvodných teoretických kapitolách postupuje Eva Stranovská kontinuálne od definície a diferenciácie základných pojmov (podvedomé osvojovanie si a vedomé učenie sa), rozoberá ich z neurofyziologických a psychologických pozícií, ďalej sa venuje rôznym formám bilingvizmu a v závere tejto časti analyzuje vybrané modely nadobúdania cudzojazyčných komunikatívnych zručností.

Teoretické východiská funkčne prechádzajú do druhého problémového okruhu, ktorý tvorí gros práce. Autorka v ňom detailne analyzuje rôzne nosné determinanty a ich jednotlivé zložky, ktoré bezprostredne súvisia s recepciou, štruktúraciou a produkciou reči a nadväzne i so sociopsychologickými charakteristikami osobnosti učiaceho sa – v tomto prípade nadobúdateľa cudzojazyčných rečových kompetencií. V centre jej záujmu sú predovšetkým tieto skupiny determinantov: *kognitívne* (percepčné procesy a vyššie mentálne procesy

a operácie), *neurolingvistické* (laterácia hemisfér), *intrapersonálne* (jazykové predispozície, temperament, obrazotvornosť atď.), *afektívne* (emócie), *konatívne* (motivácia, postoje k učeniu sa), *sociálne* (sociálne zázemie) a *faktografické* (vek, gender). V tejto kapitole sa naplno prejavila interdisciplinárna „dvojdmost“ samotnej autorky (psychologička/lingvistka) a jej erudovanosť v oboch vedných odboroch – všetky zložky jednotlivých determinantov totiž autorka vždy analyzuje v súvzťažnosti s ich úlohou v procesoch osvojovania si cudzieho jazyka. Za pozitívum považujem aj fakt, že sa E. Stranovská neobmedzila len na lingvistické dimenzie cudzojazyčnej výučby, ale veľký priestor venuje aj „stretu“ dvoch kultúr. Kultúrne bariéry pôsobia totiž, podľa najnovších výskumov, na recepciu oveľa retardačnejšie, ako jazykové. Kulturologickým aspektom nie je v práci venovaná len samostatná kapitola, ale reflektujú sa aj vo všetkých autorkiných lingvistických úvahách.

V empirickej časti práce overuje E. Stranovská – na základe precízne vypracovanej metodológie a formou viacerých druhov vedeckých metód (dotazník, štandardizované psychologické testy, testy cudzojazyčnej spôsobilosti) vplyvy rôznych determinantov na proces osvojovania si cudzieho jazyka. Pozitívne hodnotíme fakt, že každá kapitola empirickej časti obsahuje výskumné hypotézy, popis výskumnej vzorky, metódy výskumu a interpretáciu výsledkov. Logická postupnosť sa naplno prejavuje aj v tejto časti práce: autorka prechádza od jednoduchých výskumných pilotáží na základnej škole k relatívne rozsiahlemu výskumu v podmienkach vysokoškolskej cudzojazyčnej prípravy. Pilotáže monitorujú úlohu učiteľa či lepšie povedané jeho motivačného pôsobenia na rozvoj cudzojazyčnej kompetencie žiaka/študenta mladšieho i staršieho školského veku. Autorka skúma celú škálu determinantov („motivačnú“ a retardačnú anxiózu, jazykové predispozície, vplyv sociálnych faktorov na tvorbu rečových aktov a pod.). Zároveň venuje pozornosť aj zložitosti korelačných vzťahov medzi kognitívnymi, intrapersonálnymi a faktografickými determinantmi v osvojení si cudzieho jazyka, konkrétne sebahodnotenia, kognitívneho štýlu, verbálnej inteligencie, stupňa osvojenia si a proceduralizácii použitia gramatického učiva, spôsobilosti vytvárať kognitívnu štruktúru a usúvzťažňuje tieto schopnosti s dĺžkou štúdia a pobytom študenta v zahraničí. Vhodne aplikuje teóriu rečových aktov (Austin/Searle) a v rôznej sociálnej proxemike (osobná vs konvenčná komunikácia) analyzuje vplyv sociálneho kontextu na konkrétnu tvorbu rečových aktov – vyjadrenia žiadosti a integráciu prvkov zdvorilosti, ktoré sú tiež interkultúrne rozdielne. Výskum prináša celý rad nových zaujímavých poznatkov a postrehov, ale i empiricky potvrdených prediktabilných hypotéz. Autorka napr. overila, že motivácia zo strany pedagóga vo forme pochvaly, zážitkového učenia, ale aj v oblasti rozvoja kritického myslenia má na žiakov mladšieho školského veku

výraznejší vplyv ako na starších žiakov, a to bez rozdielu pohlavia. Rodové rozdiely sa naopak potvrdzujú v miere negatívnej anxiozity – u dievčat, bez ohľadu na vek – je táto determinanta vyššia. Pri tvorbe direktívnych rečových aktov s prvkami expresivity autorka zisťuje, že sociálna proxemika je rozhodujúcim faktorom pre používanie vo výpovedi vyššej ilokučnej (sociálnej) sily. Zaujímavé sú empiricky potvrdené korelácie medzi interdepedenciou kognitívnych, intrapersonálnych a faktografických determinantov – z nich vyplýva, že *determinanttolerancia na neurčitost* je jedným z významných faktorov, ktoré uľahčujú, resp. naopak sťažujú proces osvojovania si cudzojazyčnej kompetencie. V tomto kontexte by si zaslúžil aj väčšiu pozornosť pri tvorbe diagnostických testov na zisťovanie jazykovej predisponibility.

Celkovo hodnotím predloženú habilitačnú prácu kladne a po úspešnej obhajobe navrhujem PaedDr. Eve Stranovskej, PhD. udeliť vedecko-pedagogický titul *docent*(doc.). V odbore 2.1.32 *Cudzíe jazyky a kultúry*.

Prof. PhDr. Daniela Müglová, CSc.